

Малий Тобра

Редьярд Кіплінг

Новела

Переклад: Юрій Лісняк

"Обвинувачений не сягав головою й до бар'єру перед лавою підсудних", — як, буває, пишеться в англійських газетах. А втім, про цю справу ні в яких газетах не писали, бо кого б там хоч на крихту цікавила доля малого Тобри? Кілька довгих, спекотних пообідніх годин морочилися з ним присяжні в червоному будинку суду, та на всі їхні запитання він тільки низько вклонявся й скиглив. Кінець кінцем вони вирішили, що докази недостатні, і суддя погодився з цим вироком. Правда, трупик Тобриної сестри знайшли на дні колодязя, і на півмилі навколо, крім малого Тобри, не було живої душі; але ж дівчинка й сама могла ненароком упасти в колодязь. Отож малого Тобру виправдали й пустили на волю: йди куди хочеш. Той дозвіл був не такий великодушний, як здається, бо Тобра не мав куди йти, ані чого їсти, ані в що вдягтися.

Він вибіг у подвір'я суду й сів на цямрині колодязя, міркуючи: а що як він стрибне зараз в оцю чорну воду, а втопитись не зуміє? Чи не заберуть його тоді знов та не повезуть за іншу Чорну воду[1]? Один конюх покинув на викладеній цеглою землі порожню шаньку, і голодний Тобра заходився вибирати з неї сирі зернини, що їх не доїв кінь.

— Ах ти злодюго! І оце його тільки-но випущено з-під грізної правиці Закону! Ану ходімо, — сказав конюх, за вухо відвів малого Тобру до високого й гладкого англійця і розказав про крадіжку.

— Ай-ай-ай! — вигукнув англієць тричі вряд (правда, він ужив сильнішого слова). — Укиньте його в клітку та відвезіть до мене.

І малий Тобра, вкинутий у багажну клітку на задку англійцевої коляски, поїхав до нього додому, певнісінький, що буде зарізаний, як порося.

— Ай-ай-ай! — знову вигукнув англієць. — Сире зерно, бодай тобі! Нагодуйте хто-небудь пущівірінка, та зробимо з нього форейтора. Чи ви бачили? Сире зерно, господи боже!

— Ану розкажуй, хто ти і що ти, — звелів старший конюх малому Тобрі, як доїли вечерю і вся челядь полягала спочивати в челядні за будинком. — Ти ж родом не з касти конюхів, тебе тільки голод привів між нас. Як ти попав до суду і за що? Кажи, бісове насіння!

— Я не мав чого їсти, — спокійно відповів малий. — А тут добре.

— Не викручуйся, — гримнув старший конюх, — бо я тебе пошлю вичищати гній у рудого жеребця, а він кусається, як верблюд.

— Ми т е л і, олійники, — сказав малий Тобра, розгрібаючи пальцями ніг пилюку. — Ми були телі — батько мій, і мати, і брат, старший за мене на чотири роки, і сестра.

— Та, що знайшли мертву в колодязі? — спитав один з чоловіків, що вже чув про

суд.

— Еге ж, — відповів Тобра поважно. — Та, що знайшли мертву в колодязі. Давнодавно, я вже не скажу до пуття й коли, на наше село, де ми держали олійницю, напала пошесть. Спершу заслабла сестра і осліпла, бо то була мата — віспа. А згодом від тої самої пошесті вмерли наші батько й мати, і zostались ми самі: брат — по дванадцятому році, я — по восьмому і сестра, що на очі не бачила. Правда, в нас була ще олійниця й віл, тож ми пробували бити олію, як і перше. Та віл був ледачий і впертий, а Серджан Дас, що збіжжям торгує, обдурював нас на платі. Ми уквітчували і шию волів, і великий стовп у олійниці, що крізь дах стримить, аби тільки богів уласкавити, та ніщо не помагало, і Серджан Дас не мав до нас жалю.

— Бапребап[2], — замурали жінки конюхів, — отак обкрадати малих дітей! Та чи ми, сестриці, не знаємо, що за люди ті банії[3]?

— Олійниця наша була вже стара, а ми з братом ще не мали досить сили, щоб як слід закріпити п'ятку стовпа в хомуті.

— Ще б пак, — озвалась пишно вбрана дружина старшого конюха, упхавшись у коло. — Це робота для дужого чоловіка. Як я була ще дівчиною, в батьковому домі...

— А ти помовч, жінко, — спинив її старший конюх. — Розкажуй, хлопче, далі.

— А що далі! — відказав Тобра. — Стовп, я вже не пам'ятаю, як і коли, вискочив з хомута й зірвав покрівлю, а разом з покрівлею завалилось пів задньої стіни, і все впало на нашого вола та й перебило йому спину. Отак ми zostались і без хати, і без олійниці, і без вола — брат, та я, та сестра, що на очі не бачила. Тоді ми побралися за руки й пішли плачучи з села навмання, полями; а всіх грошей у нас було сім ан і шість пайс. А в краю був голод. Я не знаю, як той край зветься. Тоді якось уночі, коли ми заснули, брат мій забрав ті п'ять ан, що в нас лишилися, і втік. Я не знаю, куди він пішов. Хай на нього впаде батьків прокляти. А ми з сестрою пішли далі по селах, просячи їсти, та люди не мали чого нам дати".

Всі казали тільки: "Йдіть до англійців". Я не знаю, що то за англійці, та мені сказали, що вони білі видом і живуть у наметах.

І я пішов далі; а куди ми йшли, вже не скажу. І їсти вже не було чого ні мені, ні сестрі. А тоді раз увечері, у велику духоту, вона все плакала та просила їсти, і ми натрапили на колодязь. Я сказав їй, щоб сіла на цямрину, та й зіпхнув її вниз, вона ж бо не бачила очима; а краще вмерти, ніж голодувати.

— Ай! Ай-яй! — хором застогнали жінки конюхів. — Він зіпхнув її в колодязь, бо краще вмерти, ніж голодувати!

— Я б і сам туди скочив, та вона була ще жива й гукала мене з колодязя, то я злякався й кинувся навтьоки. А тоді з поля прийшов якийсь чоловік і сказав, що я вбив її й запоганив колодязь, і вони повели мене до англійця в наметі, білого й страшного, а той відіслав мене сюди. Але свідків не було, і краще вмерти, ніж голодувати. Та й однаково вона очима не бачила і була лиш мала дитина.

— Лиш мала дитина? — підхопила дружина старшого конюха. — А що ж ти таке — кволий, як курча, й дрібний, як одноденне лошатко?

— Я? Я був голодний, а тепер ситий, — відказав Тобра, простягаючись у пилюці. — І я хочу спати.

Конюхова дружина вкрила його попоною, і малий Тобра заснув сном праведника.

Примітки:

[1] "Чорною водою" в Індії часом називають море; "повезти за Чорну воду" — тобто на Андаманські острови, де були карні колонії.

[2] Бапребап — здивований або скрушений вигук.

[3] Банія — крамар, часом і лихвар.